

Срђан Перишић*

Институт за азијске студије, Београд

САРАДЊА СРБИЈЕ И РУСИЈЕ: ОДБАЦИВАЊЕ АТЛАНТИЗМА И МОГУЋА ГЕОПОЛИТИЧКА АЛТЕРНАТИВА

Сажетак

Аутор у раду сагледава односе Србије и Русије у последњих десет година. После увода, где су истраживачка питања, у другом поглављу се анализира војна сарадња две земље од 2014. године кроз одбацивање прикривеног атлантизма који је до тада Србија спроводила. У трећем поглављу се односи Србије и Русије посматрају кроз стратегије националне безбедности Србије 2009. и 2019. године и даје се мишљење о карактеру геополитичког идентитета Србије. Наводи се да доктринарно прихватање стварног геополитичког идентитета Србији даје основе за истински развој на унутрашњем и спољном плану. У четвртном поглављу су приказани економски односи са Русијом који дају Србији могућност алтернативе. У завршном поглављу смо истакли да сарадња Србије са геополитиком Русије значи ефикаснију заштиту националних интереса, а тиме и потпунији развој саме државе и народа. С друге стране, нарастајућа мултиполарност подразумева ослањање Србије на оне геополитичке полове/идентитете који су најближи њеном цивилизацијском обрасцу, а то је – Русија.

Кључне речи: *Србија, Русија, геополитика, стратегија, војска, одбрана, економија, атлантизам, континентализам, интерес*

---

* Контакт: srdjan.perisic@ias.rs

УВОД

Сведоци смо унапређеног развијања односа Србије и Русије, поготово последњих неколико година. Често се констатује да су односи Србије и Русије на историјски највишем нивоу, да се одликују динамичном сарадњом на свим пољима, подршком и разумевањем.¹ За разлику од периода од 2000. до 2013. године, када је Србија за тежиште у својој унутрашњој и спољњој политици имала интеграцију у евро-атлантски свет Запада, њена спољна политика после парламентарних избора 2012. године се мења. Тежиште и даље остаје учлањење у Европску унију, али се из практичне спољне политике избацује онај део који подразумева и атлантистичку оријентацију, тако да уместо евро-атлантских интеграција званична политика и стварно постаје само политика европских интеграција. Уместо тог атлантистичког карактера политике Србија отпочиње једну нову и квалитетнију политичку и војну сарадњу са Русијом, које није било после 2000. године.

Међутим, дуго времена у медијском и научном дискурсу Србије неистинито је доминирала теза да Русија нема и не жели да има садржајну сарадњу са Србијом, као и да нема геополитичке интересе на Балкану. То није била само неистина, већ је представљала одређену пропаганду према грађанима Србије да Русију посматрају на начин каква је она била деведесетих година 20. века, када је била готово у безизлазној позицији борећи се за економски, политички и безбедносни опстанак. Раније смо, у чланку „Геополитичко усмерење спољне политике Русије“, објављеном у часопису *Војно дело* 2014. године, разобличили ту неистину, објављујући међу првима у Србији да је Русија итекако обележила простор Балкана за своје политичко, енергетско и економско присуство. Поред тога, Русија је и доктринарно то јасно ставила до знања у својој Концепцији спољне политике, наводећи да су Србија и Балкан зона где Русија остварује свој „привилегован геополитички интерес“.²

1) Изјава министра Ивице Дачића на скупу “Српско-руски односи у епохи крупних политичких промена (крај 18 - 20. века)”. Видети: РТС, 4.10.2019. “Односи Србије и Русије на историјски највишем нивоу” <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/3683430/odnosi-srbije-i-rusije-na-istorijski-najvisem-nivou.html> 05/10/2019

2) Срђан Перишић, „Геополитичко усмерење спољне политике Русије“, *Војно дело*, Београд,

Научна публикација у Србији је делимично пратила руско – српске односе. Међу првима који дају теоријску концептуализацију тих односа јавља се научни часопис *Култура полиса*, као и часописи Института политичких студија у Београду. У фокусу њихових истраживања је позиција Србије између два доминантна геополитичка концепта, атлантизма и евроазијства. У међувремену, долази до снажног развоја политичких, војних и економских односа Србије и Русије, што тражи њихово додатно теоријско сагледавање.

У овом раду покушаћемо да дамо одговор на питања – да ли Србија, са војном сарадњом са Русијом, напушта прикривени атлантизам, који је испољавала у својој спољној и одбрамбеној политици после 2000. године? Каква је улога Стратегије националне безбедности из 2009. године, и шта представља нова Стратегија националне безбедности коју је усвојила Влада Србије у августу 2019. године – са становишта односа Србије и Русије? Да ли сарадња Србије са евроазијском (копненом) геополитиком, која је оличена у геополитици Русије, значи и ефикаснију заштиту националних интереса Србије а тиме и потпунији развој саме државе и народа? Да ли економска сарадња Србије са Русијом, и успешно завршени преговори о трговинском споразуму са Евроазијском економском унијом, представљају алтернативу Европској унији која се налази у дубокој системској кризи?

ВОЈНА САРАДЊА СРБИЈЕ И РУСИЈЕ – ОДУСТАЈАЊЕ СРБИЈЕ ОД ПРИКРИВЕНОГ АТЛАНТИЗМА

Атлантизам у спољној политици Србије није био доктринарно и званично одређен ни пре 2013. године, имајући у виду постојање одлуке о војној неутралности Србије 2007. године, али се практична политика Републике Србије кретала ка учлађењу у НАТО (Организација Северноатлантског споразума).³ То се најбоље видело у реформама сектора

лето 2014, стр. 7 – 22.

3) Одлуку о војној неутралности Скупштина Србије донела је у оквиру *Резолуције о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије*, која је усвојена 26. децембра 2007. године. Резолуција се односила на Космет, а 6. члан утврдио је војну неутралност, на следећи начин: „Због укупне улоге НАТО-а, од

одбране. Те реформе су подразумевале стварање Војске Србије која неће имати борбену функцију заштите Србије, јер би је у некој будућности штитио НАТО. Војска Србије је реформама требала да добије нову, и то помоћну функцију америчкој армији у њиховим интервенцијама по свету, као и у борбеним мисијама ЕУ. Дакле, изглед Војске Србије је прављен за чланство Србије у НАТО, али се у јавности све то представљало као неопходна модернизација и реформа.⁴

Делимично прикривена сарадња са НАТО до 2013. године постизала се и директним ангажовањем војних стручњака и саветника из армија НАТО земаља. Најочигледнији такав пример је учешће Амадеа Воткинса (Amadeo Watkins) у реформи сектора одбране Републике Србије, кога је ангажовало британско Министарство одбране.⁵ Иако никада није радио у структурама НАТО, он је у једном интервјуу за *NATO Review: Partnerships: Old and New* 2007. године јасно дао до знања који је његов циљ у реформи Војске Србије. Он каже: „Евроатлантске интеграције, засноване на солидарности и демократским вредностима, и даље су неопходне за дугорочну стабилност.“⁶ Воткинс је у сектору одбране Србије био скоро десет година, и практично је дао главни допринос свођењу војске на симболичну улогу. Нова војна политика Србије,

противправног бомбардовања Србије 1999. године без одлуке Савета безбедности до Анекса 11 одбаченог Ахтисаријевог плана, у коме се одређује да је НАТО 'коначан орган' власти у 'независном Косову', Народна скупштина Републике Србије доноси одлуку о проглашавању војне неутралности Републике Србије у односу на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума на којем би се донела коначна одлука о том питању”. – Видети текст резолуције на: <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=80729> 05/09/2019

4) Током реформе војске од 2001. године, па све до 2012, већина борбених јединица је укинута. Војска се састојала од свега шест бригада, које су располагале са симболичном борбеном техником. Те бригаде су биле састављене од батаљона, који су међусобно веома удаљени. Војска је изгубила борбену компоненту. Такође, у Београду није постојала ни једна борбена јединица која би спречила евентуални десант агресора. – О овоме видети и у: Горан Јевтовић, „Под окупацијом и у власти НАТО (3) – Време Бориса Тадића“, <http://www.seopom-istina.rs/politika-i-drustvo/pod-okupatsijom-i-u-vlasti-nato-ministrovan-e-borisa-tadi-a/> 05/09/2019

5) Амадео Воткинс је експерт за Балкан и реформу сектора безбедности на Академији за одбрану Уједињеног Краљевства. Задужен за реформу одбране Србије је био до 2013. године, да би оу периоду 2014 – 2017. био у МУП-у Републике Србије, задужен за реформу полиције. 2017. године Влада Србије је коначно отказала сарадњу. Његова кратка биографија је дата на сајту Атлантског савеза Црне Горе. Тренутно је члан Управног одбора тог савеза.

6) Dr Amadeo Watkins and Srdjan Gligorijevic discuss the past, present and immediate future of NATO's role in the western Balkans. – Видети у: Amadeo Watkins, Srdjan Gligorijevic. „NATO and the Balkans: The case for greater integration“. *NATO Review: Partnerships: Old and New*, current issue: summer 2007.

која је карактеристична од 2013. године када је Воткинс и склоњен из Министарства одбране Србије, управо је започела на супротним ставовима од ставова Воткинса, а то је осавремењивање наоружања и опреме Војске Србије и у томе ослањање на сарадњу са Русијом.

Једноставно, нова војна и одбрамбена политика Србије је уочила да је у свету у току огроман пораст тензија и употреба силе. С друге стране, Србија је још увек војно и безбедносно угрожена по питању Космета. Исто тако, коначно се почело да схвата да ће Хрватска увек бити истурена у неком евентуалном сукобу са Србијом и Српском. Експоненти атлантизма на Балкану су Хрватска и Албанија. С тим у вези, организација и модел Војске Србије, који је прављен по саветима стручњака из НАТО, ни по броју војника, ни по карактеру својих формација, не одговара савременим захтевима. Промена улоге и карактера војске су постали хитни. Ново сагледавање те улоге се брзо повезало веома садржајном одбрамбеном сарадњом са Русијом. У питању није само наоружавање, којег није било од распада бивше Југославије, него су почеле и заједничке војне вежбе како у Србији, тако и у Русији.⁷ Вежбе су почеле 2014. године и од тада су постале редовна војна пракса сваке године.⁸

Промена у војној и одбрамбеној политици Србије, дакле, праћена је одбацивањем консултантских услуга стручњака из НАТО земаља, уз одређену оријентацију према војној сарадњи са Русијом. Мада, Србија при томе није одбацила сарадњу са НАТО. У складу са војном неутралношћу та сарадња је добила конкретан и јаван однос – за разлику од оне сарадње у периоду 2000 – 2013. година, која је била тиха интеграција у НАТО, ван очију јавности, без обзира на постојање одлуке о војној

---

7) Србија је до 2018. године добила 6 борбених авиона МИГ 29 из Русије, а до 2021. добиће још 4 из Белорусије, који су тренутно на ремонту. Током 2019. Војска Србије добила је на поклон од Руске Федерације 10 оклопно-извиђачких возила, унапређену верзију БРДМ 2 МС. До краја 2019. стиже и 7 хеликоптера (4 Ми-35 и 3 Ми-17) који су купљени. Треба да стигне поклоњених 20 БРДМ 2 и 10 тенкова М72. – Видети: *Политика*, 16.05.2019. „‘Мигови 29’ из Белорусије у Србији почетком 2021. године“; РТС, 29. јул 2019. „Вучић: Возила БРДМ-2 имају превентивно дејство, немамо освајачких планова“, <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/3605839/vucic-vozila-brdm-2-imaju-preventivno-dejstvo-nemamo-osvajackih-planova.html> 06/09/2019

8) Прва заједничка војна вежба је била „Срем 2014“ – Видети: Živojin Banković, *Tangosix.rs*, 17.11.2014. „Срем-2014“ – највећа српско-руска војна вежба до сада“, <https://tangosix.rs/2014/17/11/reportaza-srem-2014-najveca-srpko-ruska-vojna-vezba-do-sada/> 06/09/2019

неутралности. Од 2014. то је сарадња, али без интеграције у НАТО.⁹

Видимо да је Србија, дакле, од 2000. године, пре свега одбрамбеном и војном сарадњом са земљама НАТО, па све до 2013. године, била прихватила атлантистичку оријентацију у својој укупној политици. С друге стране, одлука о војној неутралности из 2007. године није поштована. То се могло закључити и према Стратегији националне безбедности Србије, која је усвојена 2009. године, а која није уопште узимала у обзир војну неутралност.¹⁰

Наведена стратегија је тада веома лоше дефинисала област националне безбедности. Прво, то се видело у дефинисању основних националних интереса који треба да се штите. Као што већина таквих стратегија у свету полази од одређених вредности проистеклих из идентитета друштва који треба да се штити безбедносно, одбрамбено и војно, Стратегија националне безбедности Србије 2009. године уопште не уводи идентитет. Ни национални, ни геополитички. Рецимо, националним интересом нису означене потребе историјског сећања, достојанственог односа према националној историји, родољубљу. То су категорије кроз које се изграђује национално јединство грађана Србије, посебно младих. Такође, међу националним интересом није наведена заштита традиционалних вредности, заштита културног, верског и историјског идентитета. Област здравствене заштите и подизања наталитета, као и заштита животне средине, су исто били неопходни. То су категорије без којих је немогуће изграђивати националну безбедност. Дакле, национална безбедност као нормативни акт и политика државе мора да обухвата све националне интересе где безбедност може да буде угрожена.¹¹

9) Са САД постоји Програм државног партнерства Србије и Охаја, на основу СОФА споразума са САД, тј. Споразума о статусу снага са САД (Status of Forces Agreement – SOFA) из 2006. године. СОФА је потписан и са НАТО 2014. и ратификован 2015. године. Те године Србија је приступила и у ИПАП (Индивидуално стратешко партнерство са НАТО), који представља највиши ниво сарадње са НАТО али без интеграције.

10) Стратегија националне безбедности Србије из 2009. године, Министарство одбране Србије.

11) Видети: Срђан Перишић, „Србија и геополитика: од идентитета до практичне геополитике и стратегије“, Зборник радова *Србија и стратешка раскрића* - ИСИКС 2016, Институт за стратешка истраживања Министарства одбране Републике Србије, Школа националне

Друго, Стратегија националне безбедности из 2009. године погрешно говори о глобалном окружењу. Наводи се да „престанак блоковске конфронтације, ширење демократије, стварање мултиполарног света, интеграциони процеси у области безбедности“, итд. смањују ризике за избијање криза и конфликта.¹² Међутим, савремена глобална стварност је била сасвим другачија и те 2009. године. Краткотрајни рат Грузије и Русије, у августу 2009, где је Грузија водила посреднички рат у име САД, били су пример писцима стратегије да међународно окружење Србије није онако како су они навели у стратегији.

Такође, интеграциони процеси у области безбедности, а то је пре свега НАТО, нису довели до смањења ризика и конфликта – већ напротив, изазивају несигурност. Мултиполарност, која је у настајању, праћена је великом нестабилношћу. О томе говори глобална политичка емпирија, али, рецимо, и нормативни документи о националној безбедности других држава.¹³ Наведена стратегија као један од циљева наводи безбедносну и одбрамбену сарадњу само са НАТО, без војне сарадње са Русијом и војним савезом где је она доминантна – Организација о колективној безбедности (ОДКБ).

Атлантистичко усмерење Републике Србије се завршава отпочињањем сарадње са Русијом. У почетку, 2014. и 2015. године то је било скромно, да би се одбрамбена сарадња после јачала. Крај атлантистичке авантуре Србије се види и по усвајању од стране Владе Србије нове Стратегије националне безбедности у августу 2019. године.

Нова Стратегија националне безбедности исправља грешке у погледу дефинисања националних интереса Србије. Посебно се истиче национални интерес који уопште није био у стратегији из 2009. године, а то је – очување српског народа и националних мањина и њиховог културног, верског и историјског идентитета. У оквиру тог интереса дефинишу се циљеви: развој демографског потенцијала; национално јединство и развој културног, верског и историјског идентитета;

одбране, Београд, 2016.

12) Стратегија националне безбедности Србије из 2009. године, стр. 4.

13) Видети Стратегију националне безбедности Русије, из 2015. године. Указ Президента Российской Федерации от 31 декабря 2015 года, N 683, “О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации”.

унапређење положаја националних мањина; побољшање положаја и заштита права и интереса дијаспоре и Срба у иностранству; заштита културних и историјских добара значајних за Републику Србију и њене грађане.¹⁴

Овде можемо поставити питања – да ли би се овакви циљеви и интереси могли штитити са политиком атлантизма коју је Србија спроводила до 2013. године? Да ли се они могу штитити са урушавањем Војске Србије која је постојала до 2013. године, а која је била дефинисана НАТО оријентацијом и експертима из НАТО земаља?

Ова питања добијају на тежини када се види да се ново дефинисање националних интереса сасвим поклапа и са војном и одбрамбеном сарадњом са Руском Федерацијом. Дакле, да ли можемо рећи да је одустајање од атлантизма, и почетак сарадње са супротном геополитичком силом, каква је Русија која изграђује евроазијски геополитички идентитет, подразумева квалитетну заштиту српских интереса?

Наша теза је да сарадња Србије са евроазијском (копненом) геополитиком, која је оличена у геополитици Русије, значи и ефикаснију заштиту националних интереса Србије а тиме и потпунији развој саме државе и народа.

САРАДЊА СРБИЈЕ И РУСИЈЕ – У СКЛАДУ СА ГЕОПОЛИТИЧКИМ КОНЦЕПТОМ КОНТИНЕНТАЛИЗМА

Намеће нам се кључно питање – зашто сарадња са Русијом, па тиме и њеном евроазијском геополитиком, Србију усмерава ка правом и суштинском развоју, па тако и према квалитетнијем сагледавању националних интереса и њиховој квалитетнијој одбрани?

Наш одговор је да је геополитички идентитет Србије припада копненом (евроазијском) идентитету, који се још зове и континентализам, којем припада и сама Русија. О овоме смо говорили у ранијим радовима.¹⁵ Наиме, „Срби и други

14) Стратегија националне безбедности Србије из 2019. године (нацрт); стр. 21, Министарство одбране Србије.

15) О основним геополитичким концептима, атлантизму и евроазијству, видети у: *Култура*

народи у Србији, по својој култури, религији, традицији, простору на коме живе, припадају копненој, односно, континенталној Европи. На том простору, сходно Шмиту, огледа се утицај номоса земље. Србија и српски простор се географски карактеришу фиксираношћу копна, са јасним природним границама, сталношћу комуникација, путева и непроменљивошћу географских и рељефних особености. Утицај мора је непостојећи, тако да се номос мора није конституисао на српском етничком простору. Такав простор је дао српском народу традиционални и конзервативни импулс у социјалној и културној сфери, као и хијерархичне и колективне идентитете. С друге стране, на том простору Срби су се почели формирати као део византијске цивилизације, а данас су они са осталим балканским народима њени наследници. То су неоспорне чињенице које се не могу одбацити.¹⁶ Сваки теоријски покушај представљања Срба и Србије као дела западне, таласократске цивилизације, тј. атлантизма, је погрешан и штетан.

С обзиром да су геополитички идентитети Србије и Русије исти, или слични, сасвим је разумљиво да ће Србија у сарадњи са Русијом јачати националне интересе више него у сарадњи са атлантизмом, који је стран геополитичком идентитету Срба и Србије.¹⁷ Наиме, и Русија и Србија имају исте геополитичке темеље, исти номос, исту цивилизацијску матрицу. Сходно томе, Србија ће у сарадњи са Русијом на бољи начин изразити своје националне интересе и на бољи начин ће их штитити. То нова Стратегија националне безбедности 2019. и показује. Када је Србија спроводила атлантистичку политику у периоду 2000 – 2013, која је страна за Србију, истовремено је на погрешан начин и дефинисала националне интересе, па чак велики део

полис, посебно издање – *Геополитички положај Србије и Балкана између атлантизма и евроазијства* (приредили Љубиша Деспотовић, Александар Гајић), Култура – Полис, Нови Сад, 2015. текстови: Александар Саша Гајић, „Између евроатлантизма и евроазијства – положај савремене Србије“, стр. 1 – 16. Љубиша Деспотовић, „Геополитика деструкције и ‘Нова Европа’ – постоји ли геополитичка алтернатива за Србију?“, стр. 65 – 80. Срђан Перишић, „Геополитичка оријентација Србије: потреба за дефинисањем“, стр. 155 – 166.

16) Срђан Перишић, „Геополитичка оријентација Србије: потреба за дефинисањем“, *нав. дело*, стр. 162.

17) *Геополитички идентитет* нације или државе је спој номоса простора на коме су се нација и њена државност изграђивали, културно-цивилизацијског идентитета коме нација/ држава припада и утицаја доминантног погледа на свет. – Видети у: Срђан Перишић, „Србија и геополитика: од идентитета до практичне геополитике и стратегије“, *нав. дело*, стр. 143.

интереса није ни унела у нормативни документ - Стратегија националне безбедности 2009. године.

Наравно, сама идеја да Србија треба да буде део атлантског света, тј. Запада, последица је неразумевања геополитике великог дела српске елите. Њен највећи део је још увек заслепљен Западом и од те заслепљености не разуме западну геополитику. То је због утицаја познатог вишедеценијског западноцентричног схватања основних токова развоја друштва, државе.

Друга страна идеје да Србија треба да буде део атлантизма је последица и самог геополитичког деловања земаља НАТО према Србији и Балкану. Степић је указао на четири смера евроатлантског, таласократског продора у Европи према Русији, атлантистичком главном противнику. То је северни смер, кроз Пољску и прибалтичке државе (Естонија, Летонија, Литванија); средишњи кроз Чешку, Словачку, Мађарску и према Белорусији и посебно Украјини; јужни балкански правац који подразумева стационирање трупа САД и НАТО, те војно-политичка контрола свих балканских држава кроз сарадњу и интеграцију у НАТО; црноморско-кавказско-каспијски продор ка јужним границама Русије и директно у средиште Heartland.¹⁸ Дакле, НАТО је потпуно опредељен, без икакве задршке, да Србија и остале земље Балкана које нису чланице НАТО, то и постану.¹⁹ Сва политика сарадње НАТО са Србијом је последица тог њиховог циља. Нису у питању никакви други разлози, као што се често у медијима у Србији наводи, да је у питању безбедност земаља Балкана, мир и просперитет.

ЕКОНОМСКА САРАДЊА СРБИЈЕ И РУСИЈЕ – ЕВРОАЗИЈСКА УНИЈА АЛТЕРНАТИВА ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Када је пре четири године Запад увео санкције Русији као да их је увео и Србији. Након рекордних резултата у 2013. и 2014, када је Србија извозила робу у вредности већој од

18) Миломир Степић, *Геополитика: Идеје, теорије, концепције*, Институт за политичке студије, Београд, 2016, стр. 411.

19) Љубиша Деспотовић, *Српска геополитичка парадигма*, Каирос, Сремски Карловци, 2012, стр. 121.

милијарду долара годишње, извоз је 2014. године пао три одсто, а следеће године је опао за скоро 30 процената. Све је то утицало на пад трговинске размене и извоза и увоза. Са стабилизацијом курса рубље, од почетка 2016, опоравио се и извоз на руско тржиште. Укупна спољнотрговинска размена Србије са Руском Федерацијом у 2017. години износила је 2.579 милијарди долара. Извоз је износио 993,1 милиона долара. На листи земаља у које Србија извози Руска Федерација је на четвртном месту са 5,7 одсто укупног извоза.²⁰

Увоз у 2017. години износио је 1,586 милијарди долара и Руска Федерација је на четвртном месту у укупном српском увозу, са 7,3 одсто у укупном увозу. Покривеност увоза извозом у 2017. години била је 62,48 одсто. По укупној размени Руска Федерација је 2017. била трећи трговински партнер Србије.

Током 2018. године размена достигла 3,6 милијарди долара што је за 500 милиона долара више него 2017. године.²¹

Поред досадашњих руских инвестиција у Србију које су прешле четири милијарде долара²² и уговора о новим улагањима који су потписани током посете председника Русије Владимира Путина Србији почетком 2019. године, Србија и Русија успостављају сарадњу специјализованих развојних институција две државе која ће донети и нова руска улагања. Руски фонд за директне инвестиције и Развојна агенција Србије, постигли су споразум о сарадњи у проналажењу нових инвестиционих пројеката, који би у 2020 – 2021. године могао да Србији донесе 500 милиона долара руских инвестиција.²³

20) Јована Рабреновић, „Ускоро измене споразума о слободној трговини са Русијом“, *Политика*, 09.12.2018.

21) *Политика*, 07.03.2019, „Спољно-трговинска размена са Русијом 3,6 милијарди долара“

22) Почев од 2014. године Народна банка Србије је, у складу са смерницама ММФ-а променила методологију обрачуна страних директних улагања. Према овој методологији, укупна нето улагања резидената Руске Федерације у Србији у периоду 2010-2018. године износила су 1,350 млрд евра и Русија се налази на 4. месту међу земљама инвеститорима у Србији. – Видети: Buyserbian, „Привредна сарадња Србија – Руска Федерација“, <http://buyserbian.com/sr/privredna-saradnja-republika-srbija-ruska-federacija/>, 28/09/2019

23) Развојна агенција Србије, 18.01.2019, „Руски Фонд за директна улагања и Развојна агенција Србије потписали споразум о сарадњи“, <https://ras.gov.rs/ruski-fond-za-direktna-ulaganja-i-razvojna-agencija-srbije-potpisali-sporazum-o-saradnji/>, 25/09/2019. Руски фонд директних инвестиција запошљава више од 700.000 људи и остварују приходе који износе више од пет одсто руског БДП-а, а успоставио је заједничка стратешка партнерства са водећим међународним суинвеститорима из више од 15 земаља, који имају више од 40 милијарди долара.

Последица развијања сарадње Србије са Русијом је и приступање Србије зони слободне трговине са Евроазијском економском унијом (ЕАЕУ). Србија је завршила преговоре који су трајали три године. Споразум ће бити потписан 25.10.2019. године.²⁴ „25. октобра се очекује потписивање споразума о зони слободне трговине између Србије и Евроазијске економске уније...ЕАЕУ је ефикасан интеграциони пројекат који одговара свим модерним захтевима.“²⁵ Споразум ће омогућити српској привреди приступ тржишту од 183 милиона људи, односно земљама чији укупни бруто домаћи производ премашује 1.900 милијарди америчких долара. Договором о слободној трговини Србија ће моћи да извози 99,5 одсто производа без плаћања царина у Русију, Белорусију, Казахстан, Киргистан и Јерменију. Поред тога, стране инвестиције других земаља које долазе у Србију су заинтересоване зато што верују да се нешто и од тих производа, моћи да се продају на том тржишту.²⁶

Процена је да би економска сарадња са земљама ЕАЕУ донела Србији већу корист него са ЕУ. Једноставно, привредни потенцијал Србије у многим сферама би био упосленији у земљама ЕАЕУ него са ЕУ, где српски привредници немају приступ. Није реч само о енергетици, већ и о српском учешћу у грађевинским, саобраћајним, хидроенергетским инфраструктурним пројектима и пољопривреди. У том погледу, Србија би требала да искористи могућност сарадње са Евроазијском банком развоја, поготово у области инвестиција. Србија би требала да оствари максималну сарадњу са ЕАЕУ где је стопа незапослености прихватљивих 5%, а у ЕУ је 10,7%, у Србији 19%.²⁷

---

24) Евроазијска економска унија је 1.1.2015. године почела да функционише као јединствена царинска територија што је условило да се ради на унификацији свих споразума о слободној трговини које земље чланице уније имају са трећим земљама. То значи да су досадашњи споразуми које смо имали са Русијом, Белорусијом и Казахстаном морали да буду замењени новим споразумом који Србија сада потписује са целом ЕАЕУ. – О формирању ЕАЕУ видети у: Срђан Перишић, *Нова геополитика Србије*, Одбрана, Београд, 2015, стр. 249 – 252.

25) Изјава амбасадора Русије Александра Боцан-Харченка, 20.08.2019. године. <https://twitter.com/abocanharcenko> 25/09/2019

26) РТС, 18.08.2019, „После три године преговора: Ево шта Србији доноси споразум са Евроазијском унијом“, <https://www.blic.rs/biznis/vesti/posle-tri-godine-pregovora-evo-sta-srbiji-donosi-sporazum-sa-evroazijskom-unijom/1pprdv0> 25/09/2019

27) Срђан Перишић, „Србија и два погледа на свет: Европска унија и Русија“, зборник *Србија и Евроазијски савез*, Центар академске речи, Шабац, 2016, стр. 215–229.

Међутим, Европска унија се противи сарадњи Србије са ЕАЕУ. Мирослав Лајчак сматра да најављено потписивање Споразума о слободној трговини Србије са ЕАЕУ не приближава Србију њеном стратешком циљу, што је чланство у ЕУ. „Ако сте озбиљни у својој европској орјентацији онда пратите политичке изборе који вас томе приближавају. Овој корак није један од тих.“ Лајчак сматра да је успостављање трговинског споразума Србије са „про руском групацијом збуњујуће“ и да Србија „не може ићи у више праваца истовремено.“²⁸ На састанку министара иностраних послова земаља ЕУ, у Хелсинкију крајем августа 2019, они су позвали Србију да не скреће са пута европских интеграција и да не потписује споразум о слободној трговини са Евроазијском економском унијом.²⁹

Супротстављање ЕУ да Србија потпише споразум са Евроазијском економском унијом је последица управо намере Брисела да простор Балкана, који није у чланству у ЕУ – контролише без примања у чланство. Због тога су покренули пројекат „Западни Балкан“. У питању је пројекат који земље тзв. Западног Балкана ставља под економски протекторат ЕУ (периферија ЕУ или тзв. трећа брзина ЕУ – без пуноправног чланства), формирањем царинске уније Западног Балкана. Пројекат је усмерен на спречавању јачања економског и политичког утицаја Русије на простору земаља Западног Балкана, а пре свега у Србији и Републици Српској. Бриселски пројекат Западни Балкан постаје овакав пројекат покретањем идеје о царинској унији земаља Западног Балкана. Уколико би се усвојио јединствен тарифни систем царина земаља Западног Балкана, у случају Србије, то би значило да нема више самосталног преговарања о слободној трговини и преференцијалној трговини са трећим партнерима, као што су Русија, ЕАЕУ, или Кина.³⁰

28) РТС, 30.08.2019, „Лајчак: Србија не може ићи у више праваца истовремено“, <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/3642687/lajcak-srbija-ne-moze-ici-u-vise-pravaca-istovremeno.html>, 28/09/2019

29) N1, 30.09.2019, „Министри ЕУ позвали су Србију да не потписује споразум о слободној трговини са Евроазијском економском унијом“, <http://rs.n1info.com/Vesti/a521720/EU-pozvala-Srbiju-da-ne-potpisuje-sporazum-sa-Evroazijskom-unijom.html>, 28/09/2019

30) Срђан Перишић, „Србија и бриселски пројекат Западни Балкан“, зборник *Србија и свет у 2017 години*, (приредили Душан Пророковић, Владимир Трапара), Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2018.

Наравно, споразум о слободној трговини са Русијом се не мора раскинути уколико би све остале чланице царинске уније (Албанија, Косово, Македонија, Црна Гора и БиХ) постигле договор са Русијом (и са Евроазијским економским унијом) да се слободна трговина прошири на све земље. То је први приметио Пророковић јасно постављајући питање јавности Србије, почетком 2017, а то је, зашто би Русија дозвољавала бесцаринску трговину земљама које су у НАТО и које јој уводе санкције или које су под протекторатом НАТО (Косово)?³¹ Такође, мало је вероватно и да би Албанија била заинтересована да са Русијом направи такав споразум, имајући у виду да је потпуно окренута Западу, политички, економски и безбедносно.³²

Према томе, почетак интензивне економске сарадње са ЕАЕУ, уз постојање дубоке вредносне и системске кризе у ЕУ, због којег и нема учлањења Србије у ту наднационалну организацију, даје Србији јаку алтернативу. Уз војну и одбрамбену сарадњу Србије са Русијом, заједно са сарадњом Србије са ЕАЕУ, отвара Србији велике шансе да усмери своју унутрашњу и спољну политику ка геополитичком концепту евроазијског континентализма.

ЗАКЉУЧАК

Оно што се запажа у деловању Русије и Евроазијске економске уније (ЕАЕУ) јесте сасвим другачији приступ према другим земљама, културама и нацијама које Русија зове у савез и чланство у ЕАЕУ. Тај приступ је сасвим другачији од приступа ЕУ и Запада. Наиме, Европска унија се према Србији и не западним државама односи по старом принципу културне западоцентричности, дакле, са одређене вредносне и културне дистанце. Једноставно, тражи се од земаља да мењају своје вредности, идентитет и погледе на свет. При томе, сама ЕУ не нуди националне идентитете и вредносне системе земаља ЕУ. Не, њих се одрекла пригрливши постмодерни либерализам. Разлика између ЕУ и Русије по питању односа

31) Душан Пророковић, “Због чега је опасна идеја о Балканској царинској унији”, *Нови стандард*, 19. фебруар 2017.

32) Срђан Перишић, „Србија и бриселски пројекат Западни Балкан“, нав.дело.

према малим и будућим чланицама се добро уочава на примеру односа политичких елита западних земаља према другим културама унутар њих. То је и логично. Јер, какав је однос према сопственом Другом, у националном и идентитетском погледу – такав ће бити и однос према другим земљама, рецимо кандидатима за чланство у ЕУ, као што је Србија.³³

С друге стране, ЕУ од Србије тражи промену свести, тј. доминантног националног погледа на свет. Путин у свом програмском говору о стварању Евроазијског савеза (уније) каже да Запад не успева да понуди и пружи „складну интеракцију различитих култура, религија и етничких група“. Но, за разлику од западних и земаља ЕУ, он истиче да то може Русија: „Верујем да можемо и знамо како да то учинимо. Имамо историјско искуство које нико други нема. Имамо снажну подршку у култури и идентитету и ојачаћемо земљу коју смо наследили од наших предака. У стању смо да решимо проблем интеграције различитих етничких група и религија са којима заједно живимо већ вековима.“³⁴ Управо, опредељење руског народа да буде вишеетничка цивилизација, чије је језгро руска култура, усмерава Русију да се тако понаша и према земљама у окружењу, и коначно према Србији – без уцењивања, притисака, без мешања у унутрашње друштвене и политичке односе, идентитете и поглед на свет. То је неспорна чињеница. Русија се показала као „атрактор и интегратор“ мултинационалних и мултирелигијских евроазијских пространа.

Према томе, Србија има још увек могућност да у нарастајућем полицентричном свету успешно остварује своје националне интересе. То је могуће ако она јасно следи свој континентални идентитет и своје културно-цивилизацијске параметре. С друге стране, нарастајућа мултиполарност подразумева ослањање Србије на оне геополитичке половине који су најближи њеном цивилизацијском обрасцу, дакле – Русији. С тим у вези, интерес Србије није чланство у постмодерним и неолибералним организацијама атлантизма.

33) Срђан Перишић, „Србија и два погледа на свет: Европска унија и Русија“, навед.дело, стр. 225.

34) Владимир Путин, *Московские новости*, 23.01.2012, „Россия: национальный вопрос“.

ЛИТЕРАТУРА

- Banković, Živojin, Tangosix.rs, 17.11.2014, „Srem-2014“ – najveća srpsko-ruska vojna vežba do sada“
- Buyserbian, „Привредна сарадња Србија – Руска Федерација“, <http://buyserbian.com/sr/privredna-saradnja-republika-srbija-ruska-federacija/>,
- Гајић, Александар Саша, „Између евроатлантизма и евроазијства – положај савремене Србије“, *Култура полис*, посебно издање – *Геополитички положај Србије и Балкана између атлантизма и евроазијства* (приредили Љубиша Деспотовић, Александар Гајић), Култура – Полис, Нови Сад, 2015. стр. 1 – 16.
- Деспотовић, Љубиша, „Геополитика деструкције и ‘Нова Европа’ – постоји ли геополитичка алтернатива за Србију?“, *Култура полис*, посебно издање – *Геополитички положај Србије и Балкана између атлантизма и евроазијства* (приредили Љубиша Деспотовић, Александар Гајић), Култура – Полис, Нови Сад, 2015. стр. 65 – 80.
- Деспотовић, Љубиша, *Српска геополитичка парадигма*, Каирос, С. Карловци, 2012.
- Јевтовић, Горан, „Под окупацијом и у власти НАТО (3) – Време Бориса Тадића“, *сеором-istina*, 27.5.2015.
- N1, 30.09.2019, „Министри ЕУ позвали су Србију да не потписује споразум о слободној трговини са Евроазијском економском унијом“,
- Одлука о војној неутралности (Резолуција о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије).
- Перишић, Срђан, „Геополитичко усмерење спољне политике Русије“, *Војно дело*, Београд, лето 2014, стр. 7 – 22.

- Перишић, Срђан, „Геополитичка оријентација Србије: потреба за дефинисањем“, *Култура полис*, посебно издање - *Геополитички положај Србије и Балкана између атлантизма и евроазијства* (приредили Љубиша Деспотовић, Александар Гајић), Култура – Полис, Нови Сад, 2015, стр. 155 – 166.
- Перишић, Срђан, *Нова геополитика Србије*, Одбрана, Београд, 2015.
- Перишић, Срђан, „Србија и геополитика: од идентитета до практичне геополитике и стратегије“, Зборник радова *Србија и стратегијска раскршћа* - ИСИКС 2016, Институт за стратешка истраживања Министарства одбране Републике Србије, Школа националне одбране, Београд, 2016. стр. 371–386.
- Перишић, Срђан, „Србија и два погледа на свет: Европска унија и Русија“, зборник *Србија и Евроазијски савез*, Центар академске речи, Шабац, 2016, стр. 215–229.
- Перишић, Срђан, „Србија и бриселски пројекат Западни Балкан“, зборник *Србија и свет у 2017. години*, (приредили Душан Пророковић, Владимир Трапара), Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2018. стр. 11-25.
- Пророковић, Душан, „Због чега је опасна идеја о Балканској царинској унији“, *Нови стандард*, 19. фебруар 2017.
- Путин, Владимир, *Московские новости*, 23.01.2012, „Россия: национальный вопрос“.
- Рабреновић, Јована, „Ускоро измене споразума о слободној трговини са Русијом“, *Политика*, 09.12.2018.
- Степић, Миломир, *Геополитика: Идеје, теорије, концепције*, Институт за политичке студије, Београд, 2016.
- Политика*, 07.03.2019, „Спољно-трговинска размена са Русијом 3,6 млрд. долара“
- Политика*, 16.05.2019. „‘Мигови 29’ из Белорусије у Србији почетком 2021. године“;

Развојна агенција Србије, 18.01.2019, „Руски Фонд за директна улагања и Развојна агенција Србије потписали споразум о сарадњи“.

РТС, 29. јул 2019, „Вучић: Возила БРДМ-2 имају превентивно дејство, немамо освајачких планова“.

РТС, 18.08.2019, „После три године преговора: Ево шта Србији доноси споразум са Евроазијском унијом“.

РТС, 30.08.2019, „Лајчак: Србија не може ићи у више праваца истовремено“.

Стратегија националне безбедности Србије из 2009. године, МО Србије.

Стратегија националне безбедности Србије из 2019. године (нацрт); МО Србије.

Стратегија националне безбедности Русије, из 2015. године. Указ Президента Российской Федерации от 31 декабря 2015 года, N 683, “О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации”.

Watkins, Amadeo, Gligorijevic Srdjan. „NATO and the Balkans: The case for greater integration“. *NATO Review: Partnerships: Old and New*, current issue: summer 2007.

Srdjan Perisic

**COOPERATION BETWEEN SERBIA AND RUSSIA:
REJECTION OF ATLANTISM AND POSSIBLE
GEOPOLITICAL ALTERNATIVES**

Resume

Russia and the Eurasian Economic Union have a completely different approach toward other countries, cultures and nations wich Russia is inviting into the alliance. That approach is completely different from that of the EU and the West. The European Union treats Serbia according to the old principle of cultural Eurocentricity. From a certain value and cultural distance, countries are required to change their values, identities and worldviews. Thus, the EU itself does not offer national identities and value systems of its countries. No. She renounced them by embracing postmodern liberalism. On the other hand, the EU is seeking a change of consciousness, ie. change of the dominant national worldview. About the creation of the Eurasian Alliance, Putin says the West is failing to offer and to provide “a harmonious interaction of different cultures, religions and ethnic groups.” But unlike the Western and EU countries, he points out that Russia can do this: “I believe we can and we know how to do it. We have a historical experience that no one else has. We have strong support in culture and identity, and we will strengthen the country we have inherited from our ancestors. We are able to solve the problem of integration of different ethnic groups and religions that we have been living with for centuries.”

The determination of the Russian people to be a multi-ethnic civilization, whose core is Russian culture, directs Russia to act in this way towards surrounding countries also, and finally towards Serbia. Without blackmail and pressure, without interference in internal, social and political relationships, identities and worldviews. This is an indisputable fact. Russia has proven itself to be the “attractor and integrator” of multinational and multi-religious Eurasian space.

Therefore, Serbia still has the possibility to successfully achieve its national interests in the polycentric world. This is possible if Serbia clearly follows its continental identity and its cultural and civilization parameters. On the other hand, increasing multipolarity implies Serbia's reliance on those geopolitics that are closest to its civilization pattern, that is, Russia. Regarding to this, Serbia's interest is not membership in postmodern and neoliberal organizations of atlantism.

Keywords: *Serbia, Russia, geopolitics, strategy, military, defense, economy, atlantism, continentalism, interest*

---

* Овај рад је примљен 3. октобра 2019. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције, 20. октобра 2019. године.